

UNIWERSYTET WARMIŃSKO-MAZURSKI W OLSZTYNIE
WYDZIAŁ NAUK EKONOMICZNYCH

STUDIA PODYPLOMOWE
MECHANIZMY FUNKCJONOWANIA STREFY EURO

Projekt realizowany z Narodowym Bankiem Polskim
w ramach programu edukacji ekonomicznej

VI edycja 2014/2015

Dagmara Napieraj

Ewolucja Paktu na rzecz stabilności i wzrostu

Praca końcowa wykonana
pod kierunkiem
dr. Kamila Kotlińskiego

Olsztyn 2015

Spis treści

Streszczenie	3
Wstęp	4
Rozdział I	
Geneza powstania Paktu na rzecz Stabilności i Wzrostu	5
Rozdział II	
Pierwsza reforma Paktu Stabilności i Wzrostu.....	15
Rozdział II	
Druga reforma Paktu Stabilności i Wzrostu	20
Wnioski	24
Bibliografia	25
Spis tabel.....	27

Streszczenie

Pakt Stabilności i Wzrostu (PSW) został utworzony po to, aby utrzymywać sprawne finanse publiczne w państwach należących do strefy euro. Początkowym założeniem PSW była potrzeba utrzymywania stabilnego funkcjonowania strefy euro zgodnie z założeniami przyjętymi w Traktacie z Maastricht. Późniejsze zmiany Paktu Stabilności i Wzrostu były wynikiem braku dyscypliny fiskalnej krajów członkowskich Unii Gospodarczej i Walutowej (UGW), a także całej Unii Europejskiej (UE), oraz nieskutecznego wprowadzania zaleceń, które dawałyby możliwość pełnej koordynacji polityki fiskalnej na poziomie międzynarodowym.

Na przestrzeni lat przeprowadzono dwie reformy Paktu. Pierwsza z 2005 roku doprowadziła do swobodniejszego stosowania postanowień PSW, w szczególności tych odnoszących się do możliwości zastosowania procedury nadmiernego deficytu. Druga reforma, która w przeciwieństwie do pierwszej zaostrzała postanowienia PSW, została przeprowadzona w 2011 roku i w dużej mierze była skutkiem ogólnoświatowego kryzysu gospodarczego. Celem obu reform było umocnienie wiarygodności Paktu Stabilności i Wzrostu jako narzędzia oddziałującego na stan finansów publicznych i utrzymującego go na stałym, stabilnym poziomie.

W niniejszej pracy próba oceny poszczególnych reform została dokonana w oparciu o analizę wskaźników deficytu i salda sektora długu publicznego. Na podstawie danych statystycznych wykazano, że pomimo dwukrotnej modernizacji postanowień PSW, dokument ten jest nieskuteczny jako narzędzie służące utrzymaniu stabilności finansowej w strefie euro.

Wstęp

Celem niniejszej pracy jest omówienie procesu kształtowania się Paktu na rzecz Stabilności i Wzrostu (PSW) a także przeprowadzenie analizy wdrożonych reform i próba oceny ich skuteczności. Ocena skuteczności PSW ma na celu wykazanie czy poszczególne reformy Paktu zwiększyły stabilność gospodarczą państw strefy euro.

Skuteczność oceniono w oparciu o analizę wskaźników deficytu i salda sektora długu publicznego. Dane statystyczne, na podstawie których dokonano przeglądu tych wskaźników, pochodzą z zestawień prezentowanych przez Eurostat oraz zamieszczonych na stronie internetowej Trading Economics.

Zakres czasowy przedmiotowej pracy obejmuje porównanie danych z lat 1997-2014. Przegląd danych jest podzielony na trzy części. Pierwsza dotyczy okresu od powstania Paktu Stabilności i Wzrostu do czasu wprowadzenia jego pierwszej reformy tj. lat 1997-2004. W tej części analizowane są wyniki budżetów państw kandydujących do strefy euro (lata 1997-1999) oraz tych, które do tej strefy już należą (lata 2000-2004). Problematyka drugiej i trzeciej części pracy dotyczy analizy porównawczej wyników budżetowych państw strefy euro odpowiednio: w okresie po przeprowadzeniu pierwszej reformy PSW (lata 2005-2010) oraz w okresie po przeprowadzeniu drugiej reformy PSW (lata 2011-2014).

Analiza porównawcza powyższych danych statystycznych ma wykazać czy Pakt Stabilności i Wzrostu jest skutecznym narzędziem dyscyplinującym państwa strefy euro w zakresie utrzymywania stabilnej polityki gospodarczej.

Rozdział I

Geneza powstania Paktu na rzecz Stabilności i Wzrostu

Pakt Stabilności i Wzrostu (PSW) określa zbiór zasad powstałych w celu zapewnienia stabilności finansowej i gospodarczej Unii Europejskiej (UE). Stanowi umowę zawartą pomiędzy państwami członkowskimi UE, zgodnie z którą będą one starały się utrzymywać stabilność finansów publicznych w strefie euro¹. Innymi słowy PSW został utworzony po to, aby dyscyplinować w zakresie polityki budżetowej w szczególności te kraje członkowskie Unii Europejskiej, które przystąpiły do ostatniego etapu Unii Gospodarczej i Walutowej (UGW), a mianowicie przyjęły euro jako swoją własną walutę (NOWAK-FAR 2012, s. 106).

Genezy powstania Paktu na rzecz Stabilności i Wzrostu należy upatrywać w 1992 roku, kiedy to podpisano traktat z Maastricht zobowiązując się jednocześnie do przestrzegania jego postanowień. W traktacie z Maastricht ustanowiono tzw. kryteria konwergencji tj. „[...] wskaźniki i zasady (w sumie pięć warunków), jakie musi spełniać kraj aspirujący do członkostwa w Unii Gospodarczej i Walutowej i strefie wspólnej waluty euro”².

Z punktu widzenia niniejszej pracy najistotniejszymi z tych warunków są tzw. dwa budżetowe kryteria konwergencji odnoszące się do wysokości długu publicznego nieprzekraczającego 60% PKB oraz deficytu sektora finansów publicznych na poziomie nie wyższym niż 3% PKB (MARCHEWKA-BARTKOWIAK 2011, s. 1).

Pakt Stabilności i Wzrostu miał konkretyzować postanowienia traktatu z 1992 roku, które okazały się niewystarczające. „Konieczne stało się doprecyzowanie obowiązujących już sformułowań, a także ustalenie nowych rozwiązań w odpowiedzi na pojawiające się problemy realizacji polityki fiskalnej przez poszczególne państwa członkowskie” (MARCHEWKA-BARTKOWIAK 2010, s. 153). PSW miał za zadanie „[...] pomóc w

¹ Komisja europejska. http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/index_en.htm (dostęp: 30.03.2015), tłumaczenie własne.

² Serwis Parlamentu Polska Agencja Prasowa, http://www.europarlament.pap.pl/palio/html.run?_Instance=cms_ep.pap.pl&_PageID=1&_menuId=38&_nrDep=965&_CheckSum=-141361863, (dostęp: 8.04.2015).

utrzymaniu uzgodnionych w traktacie z Maastricht głównych wskaźników stabilności fiskalnej: deficytu i długu publicznego” (MARCHEWKA-BARTKOWIAK 2011, s. 1).

Jak wynika z powyższego, bezpośrednią przyczyną uchwalenia PSW była potrzeba dookreślenia postanowień traktatu z Maastricht dotyczących utrzymywania dyscypliny krajów członkowskich Unii Europejskiej w zakresie polityki fiskalnej. „Chodziło przede wszystkim o sprecyzowanie przedstawionej w traktacie procedury nadmiernego deficytu oraz zasad stosowania sankcji wobec krajów, które nie zwalczają takiego deficytu w odpowiednim czasie” (OREŹZIAK 2009, s. 60). Kraje członkowskie UE powinny zatem w taki sposób prowadzić swoją politykę budżetową, „[...] aby nie dopuścić do powstania nadmiernych deficytów budżetowych zagrażających stabilności ekonomicznej i finansowej UE”³.

Rada Europejska doszła do konsensusu w sprawie głównych założeń Paktu Stabilności i Wzrostu na posiedzeniu w Dublinie w grudniu 1996 roku, zaś formalnie zatwierdziła Pakt 17 czerwca 1997 roku na spotkaniu w Amsterdamie (OREŹZIAK 2009, s. 60).

Na Pakt Stabilności i Wzrostu składają się dwa rozporządzenia oraz jedna uchwała Rady Europejskiej (CIAK 2011, s. 11). *Rozporządzenie Rady nr 1466/97/WE z 7 lipca 1997 r. w sprawie wzmocnienia nadzoru pozycji budżetowych oraz nadzoru i koordynacji polityk gospodarczych* (Dz. Urz. WE L 209 z 2 sierpnia 1997 r., s. 1), z uwagi na zawarte w nim postanowienia mające zapobiegać powstawaniu nadmiernych deficytów budżetowych, pełni funkcję prewencyjną (zapobiegawczą). Z kolei drugie rozporządzenie wchodzące w skład PSW, *rozporządzenie Rady nr 1467/97/WE z 7 lipca 1997 r. w sprawie przyspieszenia i wyjaśnienia procedury nadmiernego deficytu* (Dz. Urz. WE L 209 z 2 sierpnia 1997 r., s. 6), jest już dokumentem o charakterze represyjno-naprawczym (korygującym). Zawiera postanowienia opisujące procedurę, którą należy wdrożyć w przypadku wystąpienia nadmiernego deficytu. Ponadto szczegółowo opisuje system możliwych do zastosowania sankcji wobec kraju, który do takiego deficytu dopuścił i nie obniża go w optymalnym tempie (CIAK 2011, s. 12). Należy zauważyć, że zastosowanie sankcji dotyczy tylko tych krajów, które znajdują się w strefie euro.

³ Oficjalny portal Unii Europejskiej, http://europa.eu/legislation_summaries/economic_and_monetary_affairs/stability_and_growth_pact/125019_pl.htm, (dostęp: 8.04.2015).

Trzeci dokument tworzący Pakt Stabilności i Wzrostu, *uchwała Rady Europejskiej odnośnie do Paktu o stabilności i wzroście gospodarczym* (Dz. Urz. WE C 236/01 z 1997 r.), zobowiązuje kraje członkowskiego UE do osiągania w budżecie, w perspektywie średnioterminowej, sytuacji bliskiej równowagi, a nawet nadwyżki. Wskazuje również jakie działania należy podejmować, aby ten cel osiągnąć (CIAK 2011, s. 12).

W ramach działań prewencyjnych państwa należące do strefy euro mają obowiązek sporządzania co roku tzw. programów stabilizacyjnych i przesyłania ich do Komisji Europejskiej (KE). Raporty składające się na programy stabilizacyjne zawierają porównanie sytuacji finansów publicznych oraz gospodarki, a w szczególności: informację o zrównoważeniu budżetu; spodziewanym długiem publicznym; podstawowych założeniach wskaźników makroekonomicznych wpływających na realizację przyjętego programu stabilizacyjnego; opis metod polityki gospodarczej, które mają zostać zastosowane, aby osiągnąć lub utrzymać cele programu stabilizacji oraz uwzględnić analizę przyjętych założeń makroekonomicznych dotyczących długu publicznego i równowagi budżetowej (MIKLASZEWICZ 2005, s. 14).

Komisja Europejska bada, „[...] czy stosunek deficytu sektora instytucji rządowych i samorządowych do PKB zmniejszył się znacznie oraz w sposób trwały osiągnął poziom bliski wartości odniesienia (tj. 3% PKB) lub czy przekroczenie wartości odniesienia ma charakter wyjątkowy i tymczasowy” (OREŹIAK 2009, s. 61). Komisja kontroluje również wysokość długu publicznego. Sprawdza czy nie przekracza on 60% PKB, ale również czy stosunek ten zmniejsza się dostatecznie i zbliża do tej wartości w zadowalającym tempie (MARCHEWKA-BARTKOWIAK 2011, s. 2).

Kraje, co do których stosowana jest derogacja dotycząca pełnego członkostwa w Unii Gospodarczej i Walutowej, mają obowiązek sporządzać programy konwergencji (zbieżności) gospodarczej, które w swej treści są bardzo podobne do programów stabilizacyjnych. Programy stabilizacyjne, tak jak i programy zbieżności, obejmują zazwyczaj okres pięciu lat – rok poprzedni, rok bieżący i perspektywę na trzy kolejne lata.

Rada Europejska, w przypadku, gdy program stabilizacyjny nie daje gwarancji uniknięcia nadmiernego deficytu budżetowego „[...] lub nie sprzyja koordynacji polityk gospodarczych w ramach UE, może zwrócić się do państwa przedstawiającego ten program o jego skorygowanie” (MIKLASZEWICZ 2005, s. 14). Jeżeli pomimo przedstawienia przez państwo skorygowanego programu stabilizacyjnego Rada uzna, że w

kraju może dojść do pojawienia się niekorzystnej sytuacji finansowej, to organ ten ma uprawnienie, na podstawie art. 121 *Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej* (TfUE), do udzielenia temu państwu niejawnych zaleceń tj. do wskazania, jakie środki należy zastosować, aby wyeliminować powstałe rozbieżności. Jest to tak zwany mechanizm wczesnego ostrzegania dający krajom członkowskim UE odpowiednią ilość czasu, aby podjąć działania korygujące i zniwelować powstałe nierówności ekonomiczne.

Pakt Stabilności i Wzrostu ujedynolicił również sposób postępowania w przypadku kraju, który nie przestrzegał wyżej wymienionych reguł dyscyplinujących tzw. osiągał deficyt na poziomie większym niż 3% PKB bądź jego dług publiczny przekroczył próg 60%. W przypadku przekroczenia przez dane państwo kryteriów budżetowych Komisja Europejska może wystąpić do Rady Unii Europejskiej z wnioskiem o nałożenie tzw. procedury nadmiernego deficytu określającej w jaki sposób i w jakim czasie ma nastąpić obniżenie deficytu.

W sytuacji, gdy państwo uchyla się od korygowania powstałych nierównowag makroekonomicznych i nie stosuje się do zaleceń, powinna zostać uruchomiona część naprawcza PSW, to znaczy powinny zostać wdrożone sankcje wobec tego państwa. „W części repesyjnej Paktu została określona szczegółowo procedura postępowania w przypadku wystąpienia nadmiernego deficytu a także system sankcji wobec kraju, który do takiego deficytu dopuścił i nie redukuje go w odpowiednim tempie” (OREŹZIAK 2009, s. 63). Przekroczenie deficytu budżetowego powyżej ustalonego progu 3% PKB musi zostać potwierdzone oficjalnymi danymi statystycznymi. W przypadku wystąpienia nadzwyczajnych zdarzeń wynikających np. z załamania koniunktury, które jednak pozostają pod kontrolą państwa, dopuszcza się możliwość przekroczenia deficytu budżetowego powyżej 3% PKB. Niespełnienie powyższego kryterium jest wówczas uznawane za wyjątkowe i tymczasowe. „Przyjęto, że w przypadku gdy spadek PKB mieści się w granicach 0,75-2%, Rada może w sposób uznaniowy decydować, czy przekroczenie limitu deficytu można uznać za wyjątkowe” (OREŹZIAK 2009, s. 63).

W przypadku, gdy Rada stwierdzi, że w państwie występuje nadmierny deficyt budżetowy, to, stosownie do art. 126 ust. 11 TfUE, może zastosować następujące sankcje: zażądać od danego państwa członkowskiego, aby opublikowało dodatkowe informacje, które określi Rada, przed emisją obligacji i papierów wartościowych; wezwać Europejski Bank Inwestycyjny do ponownego rozważenia polityki udzielania pożyczek wobec danego

państwa członkowskiego; zażądać złożenia w Unii przez dane Państwo Członkowskie nieoprocentowanego depozytu o stosowanej wysokości aż do czasu, gdy, w ocenie Rady, nadmierny deficyt zostanie skorygowany albo nałożyć grzywnę w stosownej wysokości (do 0,5% PKB tego kraju) (MARCHEWKA-BARTKOWIAK 2010, s. 144).

Pomimo opisanych powyżej możliwych do nałożenia sankcji należy zauważyć, że ich faktyczne zastosowanie było jednak w dużej mierze uznaniowe. Świadczą o tym takie okoliczności jak fakt, że deficyt przekraczający 3% PKB mógł nie zostać uznany za nadmierny, jeżeli był wynikiem poważnego załamania się koniunktury bądź innych okoliczności niezależnych od władz danego państwa. Ponadto, nawet jeżeli stwierdzono, że deficyt budżetowy danego kraju jest jednak nadmierny, to przy ustalaniu odpowiedniego terminu do jego skorygowania, uwzględniano okoliczności towarzyszące powstaniu nadmiernego deficytu, świadomie wydłużając czas potrzebny do zniwelowania powyższego wskaźnika. Sankcje stanowiły ostateczność, z której wówczas nigdy nie skorzystano (NOWAK-FAR 2007, s. 45-52).

Elastyczność okazała się jednak ważnym elementem PSW, ponieważ przeciwdziałała sztywnemu i schematycznemu podejściu do wprowadzania procedury związanej z redukcją nadmiernego deficytu. Pomimo tego część państw członkowskim, w szczególności tych, które zmagaly się ze zmniejszeniem deficytów budżetowych, z dezaprobatą odnosiła się do postanowień PSW, traktując je „[...] jako rozwiązanie zbyt rygorystyczne utrudniające dostosowanie polityki budżetowej do zmieniającej się koniunktury” (OREŹZIAK 2009, s. 66). Z drugiej strony należy wziąć pod uwagę liberalne podejście do nakładania na państwa nieprzestrzegające kryteriów budżetowych procedury nadmiernego deficytu. Należy zauważyć, że procedura nadmiernego deficytu została wdrożona po raz pierwszy dopiero w 2002 roku w Portugalii. Do tego czasu państwa borykające się z problemem nadmiernego deficytu budżetowego nie podejmowały pożądanych działań, aby go zmniejszyć. Takie podejście państw członkowskich doprowadzało stopniowo do umniejszenia roli Paktu. Co więcej świadczy to o tym, że procedura gwarantowana zapisami PSW nie była wystarczająco restrykcyjna, co stanowiło jedną z przyczyn pierwszej reformy Paktu, do której ostatecznie doszło w 2005 roku.

Pakt Stabilności i Wzrostu został podpisany w 1997 roku i początkowo rozwijał się w stosunkowo korzystnej sytuacji ekonomicznej, co powinno pomagać respektować jego postanowienia. Pomimo sprzyjającej sytuacji ekonomicznej państwa nie zamierzały

wywiązywać się z przestrzegania nałożonych na nie progów dotyczących deficytu budżetowego i długu publicznego. „Wspólnotowe reguły fiskalne nie były traktowane poważnie, o czym świadczy fakt, że do unii walutowej przyjęto kraje, w których wielkość zadłużenia istotnie odbiegała od uznanego za bezpieczny poziom” (*Mechanizmy funkcjonowania strefy euro III* 2012, s. 71). W 1999 roku 11 państw europejskich (Austria, Belgia, Finlandia, Francja, Hiszpania, Holandia, Irlandia, Luksemburg, Niemcy, Portugalia i Włochy) przystąpiło do strefy euro a dwa lata później dołączyła do ich grona Grecja, pomimo tego, że kraje te w okresie, w którym była dokonywana ocena spełnienia przez nich kryteriów (tj. w 1997 roku oraz w 1999 roku przypadku Grecji) w rzeczywistości ich nie wypełniły (Tabela 1 i 2). W tym czasie tylko Finlandia, Niemcy, Wielka Brytania oraz Luksemburg spełniały jednocześnie oba kryteria budżetowe, a jednak 11 państw, pomimo niespełnienia kryteriów, przystąpiło w 1999 roku do strefy euro. Wówczas jedynie Grecji nie dopuszczono do uczestnictwa w UGW, jednak już w 2001 roku uznano, że może ona przystąpić do strefy euro pomimo nie spełnienia żadnego z kryteriów i przekraczania długu publicznie prawie dwukrotnie.

Tabela 1

Wyniki budżetów państw ubiegających się o przyjęcie do strefy euro w latach 1997-1999

Kraj \ Rok	1997		1998		1999	
	DEFICYT(-)/ NADWYŻKA(+)	DLUG PUBLICZNY	DEFICYT(-)/ NADWYŻKA(+)	DLUG PUBLICZNY	DEFICYT(-)/ NADWYŻKA(+)	DLUG PUBLICZNY
Austria	-2,4	63,2	-2,7	63,6	-2,6	66,4
Belgia	-2,3	123,8	-1,0	118,8	-0,6	114,7
Dania	-1,2	65,7	-0,4	61,2	0,9	57,7
Finlandia	-1,2	52,2	1,6	46,9	1,7	44,1
Francja	-3,6	60,8	-2,4	60,8	-1,6	60,0
Grecja*	-6,7	101,6	-6,0	98,7	-3,9	96,6
Hiszpania	-3,9	64,4	-2,9	62,5	-1,3	60,9
Holandia	-1,3	66,0	-0,9	62,7	0,3	58,5
Irlandia	1,3	61,7	2,0	51,6	2,4	46,7
Luksemburg	3,8	7,9	3,6	7,6	3,6	6,7
Niemcy	-2,8	58,6	-2,4	59,3	-1,5	59,9
Portugalia	-3,7	55,2	-4,4	51,8	-3,0	51,0
Szwecja	-1,6	68,2	0,9	66,7	0,8	61,5
Wielka Brytania	-2,1	46,9	-0,2	44,2	0,8	41,9
Włochy	-3,0	113,7	-3,0	110,8	-1,8	109,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Eurostatu; *Dane dotyczące Grecji pochodzą z danych statystycznych Trading Economics.

Tabela 2

Wyniki budżetu Grecji jako kraju ubiegającego się o przyjęcie do strefy euro w latach 1997-2001

Kraj \ Rok	GRECJA	
	DEFICYT (-)/ NADWYŻKA (+)	DLUG PUBLICZNY
1997	-6,7	101,6
1998	-6,0	98,7
1999	-3,9	96,6
2000	-3,2	94,0
2001	-3,7	103,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych z Trading Economics.

Wielka Brytania i Dania nie przystąpiły do strefy euro, ponieważ skorzystały z klauzuli opt-out, dającej im prawo wyboru czy przyjmują euro jako swoją walutę czy też pozostają przy własnej. Szwecja z kolei nie spełniała kryterium kursowego i nie uczestniczyła w ERM. Pozostałe 11 państw uzyskały pozwolenie na przystąpienie do

strefy euro pod warunkiem, że w kolejnych latach osiągną wymagany wskaźnik długu publicznego. Od początku było jednak wiadomo, że spełnienie tego warunku jest nierealne, szczególnie dla Włoch i Belgii, które jak ilustruje Tabela 1, przewyższały ten wskaźnik prawie dwukrotnie.

Pierwotny kształt Paktu Stabilności i Wzrostu był wystarczający do czasu pierwszej recesji gospodarczej. Od 2000 roku zaczęła się zmieniać koniunktura powodująca spowolnienie gospodarcze i pogorszenie sytuacji finansowej w sektorze publicznym. W skutek pogorszenia się sytuacji ekonomicznej największe państwa strefy euro takie jak Niemcy, Francja, Portugalia czy Włochy zaczęły wykazywać nadmierny deficyt budżetowy i, pomimo zaleceń, nie redukowały go (Tabela 3). Nie zastosowano jednak w stosunku do nich procedury nadmiernego deficytu. „Doszło zatem do erozji postanowień Paktu, bowiem w stosunku do żadnego kraju nie zastosowano sankcji” (LUBIŃSKI 2011, s. 20).

W latach 2002-2004 kolejne kraje europejskie przygotowywały się to przystąpienia do Unii Europejskiej, co wiązało się z koniecznością wypełnienia przez nie kryteriów konwergencji. Państwa kandydujące, w tym Polska, Słowacja, Węgry, Cypr i Malta nie spełniały w tym czasie kryteriów konwergencji (Tabela 4). „W wyniku tej sytuacji w okresie rozszerzania Unii Europejskiej, czyli w latach 2004 i 2007, kryteria konwergencji ponownie uległy uelastycznieniu” (MARCHEWKA-BARTKOWIAK 2011, s. 2).

Postępująca recesja gospodarcza, wejście do UE nowych krajów europejskich i związane z tym uelastycznienie Paktu doprowadziły do konieczności przeprowadzenia pierwszej reformy Paktu Stabilności i Wzrostu, która miała miejsce w 2005 roku.

Tabela 3

Wyniki budżetów państw strefy euro w latach 2000-2003

Kraj \ Rok	2000		2001		2002		2003	
	DEFICYT(-) / NADWYŻKA(+)	DLUG PUBLICZNY	DEFICYT(-) / NADWYŻKA(+)	DLUG PUBLICZNY	DEFICYT(-) / NADWYŻKA(+)	DLUG PUBLICZNY	DEFICYT(-) / NADWYŻKA(+)	DLUG PUBLICZNY
Austria	-2,1	65,9	-0,6	66,5	-1,3	66,3	-1,7	65,5
Belgia	-0,1	109,1	0,2	107,8	0,1	104,9	-1,8	101,3
Dania	1,9	52,4	1,1	48,5	0,0	49,1	-0,1	46,2
Finlandia	6,9	42,5	5,0	41,0	4,1	40,2	2,4	42,8
Francja	-1,3	58,4	-1,4	57,9	-3,1	59,8	-3,9	63,9
Grecja*	-3,2	94,0	-3,7	103,4	-4,5	103,7	-4,8	101,7
Hiszpania	-1,0	58,0	-0,5	54,2	-0,4	51,3	-0,4	47,6
Holandia	1,9	51,3	-0,4	48,8	-2,1	48,3	-3,0	49,4
Irlandia	4,8	36,3	0,9	33,4	-0,3	30,7	0,4	30,1
Luksemburg	5,7	6,1	6,0	6,6	2,3	6,5	0,6	6,4
Niemcy	1,0	58,7	-3,1	57,5	-3,9	59,2	-4,1	62,9
Portugalia	-3,2	50,3	-4,8	53,4	-3,3	56,2	-4,4	58,7
Szwecja	3,2	51,3	1,4	51,8	-1,5	49,9	-1,3	49,1
Wielka Brytania	1,2	39,1	0,4	36,2	-2,0	35,9	-3,4	37,3
Włochy	-1,3	105,1	-3,4	104,7	-3,1	101,9	-3,4	100,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Eurostatu; *Dane dotyczące Grecji pochodzą z danych statystycznych Trading Economics.

Tabela 4

Wyniki budżetów państw ubiegających się o przystąpienie do Unii Europejskiej w latach 2001-2004

Rok Kraj	2001		2002		2003		2004	
	DEFICYT(-) / NADWYŻKA(+)	DLUG PUBLICZNY	DEFICYT(-) / NADWYŻKA(+)	DLUG PUBLICZNY	DEFICYT(-) / NADWYŻKA(+)	DLUG PUBLICZNY	DEFICYT(-) / NADWYŻKA(+)	DLUG PUBLICZNY
Cypr	-2,1	56,9	-4,1	60,1	-6,0	63,6	-3,8	64,7
Czechy	-5,3	22,8	-6,3	25,9	-6,4	28,1	-2,7	28,5
Estonia*	-0,2	5,1	0,1	4,8	0,3	5,7	1,7	5,6
Litwa*	-3,2	23,7	-3,6	23,1	-1,9	22,3	-1,3	21,1
Łotwa	-2,0	14,0	-2,2	13,2	-1,6	13,9	-1,0	14,2
Malta	-6,1	65,5	-5,4	63,2	-9,1	69,1	-4,4	72,0
Polska	-4,8	37,3	-4,8	41,8	-6,1	46,6	-5,2	45,3
Słowacja	-6,4	48,3	-8,1	42,8	-2,7	41,5	-2,3	40,6
Słowenia	-3,9	26,1	-2,4	27,3	-2,6	26,7	-2,2	26,8
Węgry	-4,1	51,9	-8,9	55,1	-7,2	57,8	-6,4	58,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Eurostatu; *Dane dotyczące Estonii i Łotwy pochodzą z danych statystycznych Trading Economics.

Rozdział II

Pierwsza reforma Paktu Stabilności i Wzrostu

Trudności budżetowe dotknęły również inne kraje członkowskiej UGW. Skutkiem tego była konieczność wprowadzenia zmian w postanowieniach Paktu Stabilności i Wzrostu. „Na szczycie 22-23 marca 2005 r. Rada Europejska składająca się z prezydentów państw i premierów rządów przyjęła rezolucję wprowadzającą reformę Paktu Stabilności i Wzrostu [...]” (MIKLASZEWICZ 2006, s. 106). Nowe uregulowania PSW zostały dokonane w drodze zmiany rozporządzeń 1466/97/WE oraz 1467/97/WE.

Pierwsza reforma PSW z 2005 roku dotyczyła generalnie dwóch obszarów. Z jednej strony polegała na złagodzeniu przesłanek, które brano pod uwagę przy ocenie czy w danym państwie doszło do przekroczenia deficytu budżetowego, z drugiej zaś postanowiono wydłużyć terminy stosowane w związku z tą procedurą.

W części zapobiegawczej PSW reforma polegała m.in. na „wprowadzeniu zróżnicowanych średniookresowych krajowych celów makroekonomicznych [...], uwzględnieniu bezpiecznego marginesu możliwego przekroczenia dopuszczalnego progu deficytu budżetowego – na tyle szerokiego, by można było uwzględnić w nim konieczne w danym kraju inwestycje sektora publicznego – dla państw strefy euro i mechanizmu kursowego 2 (ERM2); poziom dopuszczalnego deficytu mógłby mieścić się w przedziale -1% PKB a stanem równowagi lub nadwyżki budżetowej [...]” (NOWAK-FAR 2012, s. 108).

Jednak najistotniejsza modyfikacja Paktu Stabilności i Wzrostu, z punktu widzenia niniejszej pracy, została wprowadzona w części korygującej i polegała na złagodzeniu interpretacji postanowień PSW w sytuacji, w której państwo przekraczało wymagany próg 3% deficytu budżetowego a tym samym kwalifikowało się do procedury nadmiernego deficytu. Zmiany te dotyczyły w szczególności wydłużenia terminów stosowanych przy procedurze nadmiernego deficytu. Po pierwsze wydłużono okres konieczny do przyjęcia decyzji o istnieniu nadmiernego deficytu z 3 miesięcy do 4 miesięcy. Po drugie okres skorygowania nadmiernego deficytu wynosił teraz 6 miesięcy a nie jak to było wcześniej 4 miesiące. Ponadto Rada miała teraz 2 miesiące na podjęcie decyzji o wezwaniu państwa do wdrożenia stosownych kroków mających na celu zmniejszenie deficytu (wcześniej był to okres jednego miesiąca) a 4 miesiące na podjęcie decyzji o nałożeniu na państwo sankcji w

przeypadku stwierdzenia braku podjęcia satysfakcjonujących działań. Należy zauważyć, że okres ten został wydłużony aż o 2 miesiące (MARCHEWKA-BARTKOWIAK 2010, s. 157). Ponadto równie ważną zmianą wprowadzoną do Paktu w 2005 roku było skupienie uwagi Komisji na tendencji kształtowania się poziomu długu publicznego.

Przeprowadzona w 2005 roku reforma Paktu Stabilności i Wzrostu miała na celu przywrócenie wiarygodności Paktu i doprowadzenie do rzetelniejszego przestrzegania dyscypliny budżetowej. Postanowienia PSW uległy uelastycznieniu, co dało państwom członkowskim UGW możliwość swobodniejszego, ale przede wszystkim aktywnego kształtowania ich polityki budżetowej a tym samym kontrolowania wysokości długu publicznego i poziomu deficytu. Celem reformy było zmobilizowanie państw strefy euro do utrzymywania dyscypliny finansów publicznych. Reforma miała swoich zwolenników i przeciwników. Podnoszono, że mniej restrykcyjne postanowienia doprowadzą do jeszcze bardziej liberalnego podejścia przy przestrzeganiu kryteriów budżetowych a tym samym sytuacja finansowa poszczególnych państw strefy euro zamiast się poprawiać będzie się pogarszać.

Należy zauważyć, że pomimo uelastycznienia postanowień Paktu nie doszło do przewidzianego przez krytyków reformy znacznego pogorszenia wskaźników wpływających na ocenę stanu finansów publicznych w państwach strefy euro. Wręcz przeciwnie, w latach 2005-2007, z roku na rok, niemal w każdym kraju należącym do strefy euro można zaobserwować zmniejszenie wysokości długu publicznego i poziomu deficytu salda sektora finansów publicznych, co ilustruje Tabela 5. Jedyńm krajem, którego poziom długu publicznego w 2005 roku przekroczył granicę 100% PKB były Włochy. Rok później próg ten przekroczyła także Grecja. Faktem jest, że niektóre kraje nie wywiązywały się z przyjętych kryteriów budżetowych, ponieważ tak jak na przykład Francja, Niemcy czy Portugalia przekraczały poziom długu publicznego wynoszący 60% PKB. Z drugiej strony należy uwzględnić to, że w kolejnych latach kraje te wykazywały tendencję spadkową względem tego wskaźnika.

Analizując skutki reformy PSW w latach 2005-2007 trudno wskazać, czy bezpośrednią przyczyną poprawy sytuacji finansowej w państwach strefy euro było przeprowadzenie reformy Paktu Stabilności i Wzrostu czy też ogólna poprawa koniunktury gospodarczej w krajach członkowskich UGW. Patrząc jednak na ten problem z szerszej perspektywy, to znaczy rozpatrując sytuację gospodarczą tych państw w latach 2008-2010

(Tabela 6), kiedy to nastąpił ogólnoświatowy kryzys gospodarczy, należałoby się jednak skłaniać ku teorii, że pierwsza reforma PSW nie miała za dużo wspólnego z poprawą finansów publicznych państw strefy euro w latach 2005-2007 a jedynie stanowiła pewien zbieg okoliczności towarzyszący pomyślnej koniunkturze gospodarczej. Z Tabeli 6 wprost wynika, że wszystkie kraje strefy euro, za wyjątkiem Finlandii i Luksemburga, w latach 2008-2010 borykały się z pogarszającą się sytuacją stanu finansów publicznych.

Kumulacja światowego kryzysu finansowego nastąpiła w 2008 roku. W tym czasie „[...] jednym z głównych problemów krajów UE (w tym strefy euro) stało się utrzymanie pełnej zdolności kredytowej sektora publicznego w obliczu gwałtownego wzrostu jego rocznych potrzeb pożyczkowych oraz zadłużenia” (MARCHEWKA-BARTKOWIAK 2011, s. 3). Na skutek tego wiele państw zaczęło mieć problemy z osiągnięciem średnioterminowego celu budżetowego (MTO). Wszystkie te okoliczności doprowadziły do konieczności przeprowadzenia drugiej reformy Paktu Stabilności i Wzrostu, głównie po to, aby przywrócić jego wiarygodność.

Tabela 5

Wyniki budżetów państw strefy euro w latach 2005-2007

Kraj \ Rok	2005		2006		2007	
	DEFICYT(-) / NADWYŻKA(+)	DLUG PUBLICZNY	DEFICYT(-) / NADWYŻKA(+)	DLUG PUBLICZNY	DEFICYT(-) / NADWYŻKA(+)	DLUG PUBLICZNY
Austria	-2,5	68,3	-2,5	67,0	-1,3	64,8
Belgia	-2,6	94,8	0,3	90,8	0,0	86,9
Finlandia	2,6	40,0	3,9	38,2	5,1	34,0
Francja	-3,2	67,0	-2,3	64,2	-2,5	64,2
Grecja*	1,6	98,8*	2,8	103,4	0,2	103,1
Hiszpania	1,2	42,3	2,2	38,9	2,0	35,5
Holandia	-0,3	49,4	0,2	44,9	0,2	42,7
Irlandia	1,6	26,2	2,8	23,8	0,2	24,0
Luksemburg	0,2	6,3	1,4	7,0	4,2	7,2
Niemcy	-3,3	66,8	-1,5	66,3	0,3	63,5
Portugalia	-6,2	67,4	-4,3	69,2	-3,0	68,4
Słowenia**	-1,5	26,3	-1,3	26	-0,1	22,7
Włochy	-4,2	101,9	-3,6	102,5	-1,5	99,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Eurostatu; *Dane z 2005 roku dotyczące Grecji pochodzą z danych statystycznych Trading Economics;

** Słowenia przystąpiła do strefy euro 1 stycznia 2007 r.

Wyniki budżetów państw strefy euro w latach 2008-2010

Kraj \ Rok	2008		2009		2010	
	DEFICYT(-) / NADWYŻKA(+)	DŁUG PUBLICZNY	DEFICYT(-) / NADWYŻKA(+)	DŁUG PUBLICZNY	DEFICYT(-) / NADWYŻKA(+)	DŁUG PUBLICZNY
Austria	-1,5	68,5	-5,3	79,7	-4,5	82,4
Belgia	-1,1	92,2	-5,5	99,3	-4,0	99,6
Cypr	0,9	44,7	-5,6	53,5	-4,8	56,5
Finlandia	4,2	32,7	-2,5	41,7	-2,6	47,1
Francja	-3,2	67,8	-7,2	78,8	-6,8	81,5
Grecja	-9,9	109,3	-15,2	126,8	-11,1	146,0
Hiszpania	-4,4	39,4	-11,0	52,7	-9,4	60,1
Holandia	0,2	54,8	-5,5	56,5	-5,0	59,0
Irlandia	-7,0	42,6	-13,9	62,2	-32,4	87,4
Luksemburg	3,3	14,4	-0,5	15,5	-0,6	19,6
Malta	-4,2	62,7	-3,3	67,8	-3,3	67,6
Niemcy	0,0	64,9	-3,0	72,4	-4,1	80,3
Portugalia	-3,8	71,7	-9,8	83,6	-11,2	96,2
Słowacja	-2,4	28,2	-7,9	36,0	-7,5	41,1
Słowenia	-1,8	21,6	-6,1	34,5	-5,7	37,9
Włochy	-2,7	102,3	-5,3	112,5	-4,2	115,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Eurostatu

Rozdział III

Druga reforma Paktu Stabilności i Wzrostu

Nad rozwiązaniem umacniającego się kryzysu zadłużenia w krajach strefy euro władze wspólnotowe pracowały od 2010 roku. Druga reforma polegała na wprowadzeniu kolejnych zmian w dwóch rozporządzeniach Rady Unii Europejskiej dotyczących Paktu Stabilności i Wzrostu. W wyniku nowelizacji przeprowadzonej w 2011 roku postanowienia Paktu zostały wzmocnione i zaostrzone. Zgodnie ze zmodyfikowaną wersją PSW „[...] ustalone w Traktacie o funkcjonowaniu Unii Europejskiej kryteria konwergencji stanowią nie tylko warunek przyjęcia państw członkowskich do Unii Gospodarczej i Walutowej, lecz obowiązują również po przyjęciu do niej” (ŁACNY, SZPRINGER 2013, s. 134).

Znowelizowany Pakt Stabilności i Wzrostu obejmował obostrzenie działań na rzecz utrzymania dyscypliny finansów publicznych. Drugą reformę PSW wprowadzono dwoma rozporządzeniami – *Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1175/2011 z dnia 16 listopada 2011 r. zmieniającym rozporządzenie Rady (WE) nr 1466/97 w sprawie wzmocnienia nadzoru pozycji budżetowych oraz nadzoru i koordynacji polityk gospodarczych* oraz *Rozporządzeniem Rady (UE) nr 1177/2011 z dnia 8 listopada 2011 r. zmieniającym rozporządzenie (WE) nr 1467/97 w sprawie przyspieszenia i wyjaśnienia procedury nadmiernego deficytu*. „Dwa wspomniane zreformowane rozporządzenia stanowiły elementy składowe tzw. sześciopaku – pakietu zarządzania gospodarczego, który wszedł w życie 13 grudnia 2011 r.” (SZYMAŃSKA 2014, s. 37-38).

Zmiany wprowadzone do Paktu Stabilności i Wzrostu odnosiły się przede wszystkim do części prewencyjnej i represyjnej. Część prewencyjną wzmocniono poprzez stosowanie bardziej restrykcyjnych procedur dotyczących prowadzenia polityk fiskalnych. „W części prewencyjnej PSW proces konstruowania budżetów krajowych i polityk makroekonomicznych został w większym stopniu niż dotychczas poddany konsultacjom na forum UE w ramach tzw. Semestru Europejskiego” (TCHOREK 2013, s. 196).

Wiązało się to z wdrożeniem reguły, która będzie nakładała na państwa członkowskie obowiązek utrzymywania na określonym poziomie wydatków budżetowych.

Założeniem był taki wzrost wydatków, który nie powinien przekraczać średniej stopy wzrostu PKB.

Ponadto nowelizacja PSW nakładała na państwa ciężar zmniejszenia długu publicznego poprzez przeznaczenie na ten cel ponadprzeciętnych dochodów. W przypadku zbyt wolnego poprawiania stanu salda długu publicznego istniała możliwość ukarania kraju na wcześniejszym etapie procedury nadmiernego deficytu. „Uznanie przez Radę znacznego odstępstwa od realizacji celu MTO powinno być usunięte w terminie nie dłuższym niż 5 miesięcy od jego wydania [...]. Jeśli państwo nie zastosuje się do powyższego zalecenia, będzie to przesłanką do nałożenia sankcji w postaci konieczności złożenia oprocentowanego depozytu wynoszącego 0,2% PKB (do reformy z 2011 roku nie były przewidziane sankcje w części prewencyjnej PSW)” (TCHOREK 2013, s. 197).

W części represyjnej PSW również wprowadzono istotne zmiany. Po pierwsze zwiększono znaczenie wskaźnika długu publicznego jako elementu decydującego o stabilności finansów publicznych w odniesieniu do całej strefy euro. Kryterium to zaczęło odgrywać szczególnie istotną rolę przy podejmowaniu decyzji o zastosowaniu procedury nadmiernego deficytu. „Państwa wykazujące relację długu do PKB na poziomie większym niż 60% mają możliwość uwolnienia się od procedury nadmiernego deficytu tylko wówczas, gdy zredukują deficyt poniżej 3% PKB oraz będą w odpowiednio szybkim tempie zmniejszać nadmierny poziom długu publicznego”⁴.

Po drugie poszerzono katalog czynników, które były odtąd brane pod uwagę przy rozważaniu możliwości zastosowania procedury nadmiernego deficytu. Wpływ na wprowadzenie tej procedury, oprócz poziomu długu publicznego i deficytu, miały także oddziaływanie tempa wzrostu gospodarczego na szansę zmniejszenia długu, ryzyko powiązane z rodzajem długu oraz inne zobowiązania niejawne.

Trzecia zmiana polegała na poszerzeniu katalogu sytuacji, w których mogą być nałożone sankcje. „Przed kryzysem był to deficyt budżetowy, a obecnie sankcjom może podlegać zarówno nadmierny deficyt budżetowy, jak i zbyt wolna redukcja długu publicznego, zbyt wolne poprawianie salda strukturalnego MTO oraz zbyt szybkie tempo wzrostu wydatków budżetowych” (TCHOREK 2013, s. 198).

⁴ Rzeczpospolita Polska Ministerstwo Spraw Zagranicznych.
http://www.msz.gov.pl/pl/c/MOBILE/polityka_zagraniczna/zagraniczna_polityka_ekonomiczna/reformy_gospodarcze_w_ue/, (dostęp: 18.05.2015).

Pomimo przekonania, że zmiany wprowadzone drugą reformą Paktu Stabilności i Wzrostu są bardziej restrykcyjne i wymuszą na państwach należących do strefy euro przestrzeganie kryteriów wysokości długu publicznego i poziomu deficytu, wystarczy porównać dane prezentowane w Tabeli 7, aby się przekonać się, że reforma ta nie przyniosła pokładanych w niej rezultatów. Z 17 krajów należących do strefy euro tylko 3 (Estonia, Finlandia i Luksemburg) w latach 2011-2014 wypełniły wspomniane powyżej kryteria. Ponadto należy zaznaczyć, że Estonia przystąpiła do strefy euro dopiero w 2011 roku i z roku na rok wyniki jej budżetu pogarszają się. Warto również zwrócić uwagę na fakt, że w latach 2011-2014 aż w 6 państwach strefy euro (w Belgii, na Cyprze, w Grecji, Irlandii, Portugalii i we Włoszech) poziom długu publicznego przekroczył granicę 100% PKB. W latach 2008-2010 tylko Grecja i Włochy przekroczyły tą granicę, co wynika z Tabeli 6.

Postępujące w kolejnych latach pogorszenie sytuacji gospodarczej w strefie euro świadczy o tym, że Pakt Stabilności i Wzrostu, nawet w jego ponownie zreformowanej formie, nie zadziałał prawidłowo w trudnej sytuacji ekonomicznej. Światowy kryzys umocnił tylko przekonanie, że nadmierny deficyt i dług publiczny mogą zagrozić stabilności strefy euro. Skoro postanowienia zawarte w Pakcie Stabilności i Wzrostu nie są skutecznym narzędziem dyscyplinującym finanse publiczne państw strefy euro należałoby się skupić na poszukiwaniu innych rozwiązań tego problemu.

Wyniki budżetów państw strefy euro w latach 2011-2014

Kraj \ Rok	2011		2012		2013		2014*	
	DEFICYT(-) / NADWYŻKA(+)	DLUG PUBLICZNY	DEFICYT(-) / NADWYŻKA(+)	DLUG PUBLICZNY	DEFICYT(-) / NADWYŻKA(+)	DLUG PUBLICZNY	DEFICYT(-) / NADWYŻKA(+)	DLUG PUBLICZNY
Austria	-2,6	82,1	-2,3	81,7	-1,5	81,2	-1,3	80,9
Belgia	-3,9	102,1	-4,1	104,0	-2,9	104,5	-2,9	104,4
Cypr	-5,8	66,0	-5,8	79,5	-4,9	102,2	-4,9	102,2
Estonia	1,0	6,0	-0,3	9,7	-0,5	10,1	-0,2	10,1
Finlandia	-1,0	48,5	-2,1	53,0	-2,4	56,0	-2,5	55,8
Francja	-5,1	85,0	-4,9	89,2	-4,1	92,2	-4,2	92,3
Grecja	-10,1	171,3	-8,6	156,9	-12,2	174,9	-12,3	175
Hiszpania	-9,4	69,2	-10,3	84,4	-6,8	92,1	-6,8	92,1
Holandia	-4,3	61,3	-4,0	66,5	-2,3	68,6	-2,3	68,6
Irlandia	-12,6	111,1	-8,0	121,7	-5,7	123,3	-5,8	123,2
Luksemburg	0,3	18,5	0,1	21,4	0,6	23,6	0,9	24
Malta	-2,6	69,8	-3,7	67,9	-2,7	69,8	-2,6	69,2
Niemcy	-0,9	77,6	0,1	79,0	0,1	76,9	0,1	77,1
Portugalia	-7,4	111,1	-5,5	124,8	-4,9	128,0	-4,8	129,7
Słowacja	-4,1	43,5	-4,2	52,1	-2,6	54,6	-2,6	54,6
Słowenia	-6,2	46,2	-3,7	53,4	-14,6	70,4	-14,9	70,3
Włochy	-3,5	116,4	-3,0	122,2	-2,8	127,9	-2,9	128,5

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Eurostatu; Dane dotyczące roku 2014 pochodzą z danych statystycznych Trading Economics.

Wnioski

Pakt Stabilności i Wzrostu miał być narzędziem służącym do dyscyplinowania państw strefy euro w sytuacji, gdy nie utrzymywały one na zadowalającym poziomie stanu swoich finansów publicznych.

Na przestrzeni lat podjęto dwie próby dostosowania postanowień PSW do zmieniającej się sytuacji gospodarczej. Obie przeprowadzone reformy miały na celu przywrócenie wiarygodności Paktowi Stabilności i Wzrostu jako narzędziu stojącemu na straży stabilności finansów publicznych państw strefy euro i obie okazały się ostatecznie niewystarczające, aby sprostać temu zadaniu.

Z analizy przeprowadzonej na podstawie wartości wskaźników deficytu i salda sektora długu publicznego wprost wynika, że ani pierwsza ani druga reforma PSW nie wzmocniła jego skuteczności. Sytuacja finansowa państw strefy euro z roku na rok się pogarsza. Coraz więcej państw należących do strefy euro pogłębia poziom swojego zadłużenie ignorując wymóg utrzymywania salda sektora długu publicznego na poziomie nieprzekraczającym 60% PKB.

W praktyce Pakt Stabilności i Wzrostu okazał się mało skuteczny. Nie sprawdził się w sytuacji kryzysu gospodarczego ani w latach późniejszych, kiedy zaczęto z tego kryzysu wychodzić. Pakt Stabilności i Wzrostu daje możliwość nakładania sankcji finansowych na państwa strefy euro, które nie przestrzegają dyscypliny finansowej. Sankcje te nie są jednak na tyle mobilizujące dla tych państw, aby zaczęły one zmniejszać poziom swojego długu publicznego.

Pakt Stabilności i Wzrostu nie stał się gwarantem stabilnej sytuacji finansowej poszczególnych państw strefy euro. Niemniej jednak należy zauważyć, że pomimo tego, że PSW się nie sprawdził jako narzędzie wzmocnienia stabilności finansów państw strefy euro, to Unia Gospodarcza i Walutowa potrzebuje nadzoru w tej kwestii.

Bibliografia

- CIAK J. 2011. *Kontrowersje wokół Paktu na rzecz Stabilności i Wzrostu*. Roczniki Naukowe WSB w Toruniu, 10(10): 11-27.
- LUBIŃSKI M. 2011. *Przyszłość Paktu stabilności i wzrostu*. Gospodarka Narodowa, 1-2: 19-42.
- ŁACNY J., SZPRINGER Z. 2013. *Opinia na temat budżetowych kryteriów konwergencji sformułowanych w Pakcie na rzecz stabilności i wzrostu oraz w pakcie fiskalnym*. Zeszyty Prawnicze BAS, 2(38): 131-139.
- MARCHEWKA-BARTKOWIAK K. 2010. *Reformy Paktu na rzecz Stabilności i Wzrostu*. Studia BAS, 3(23): 141-159.
- MARCHEWKA-BARTKOWIAK K. 2011. *Pakt na rzecz stabilności i wzrostu*. INFOS Zagadnienia społeczno-gospodarcze, 4(96): 1-4.
- MIKLASZEWICZ S. 2005. *Pakt Stabilności i Wzrostu – cz. I*. Zeszyty Naukowe „Studia i prace kolegium zarządzania i finansów”, 60: 9-21.
- MIKLASZEWICZ S. 2006. *Reforma Paktu Stabilności i Wzrostu*. International Journal of Management and Economics, 20: 103-117.
- MOŹDZIERZ A. 2012. *Ewolucja systemu nadzoru fiskalnego w Unii Gospodarczej i Walutowej*. W: CZEKAJ J. (red.) *Mechanizmy funkcjonowania strefy euro. Wybrane problemy III*. Wyd. NBP, Warszawa.
- NOWAK-FAR A. 2007. *Pakt Stabilności i Wzrostu Funkcje, działanie i przyszłość*. C.H.Beck, Warszawa.
- NOWAK-FAR A. 2012. *Opinia na temat Traktatu o stabilności, koordynacji i zarządzaniu w Unii Gospodarczej i Walutowej, w tym jego relacji z innymi dokumentami poświęconymi zarządzaniu gospodarczemu w Unii Europejskiej*. Zeszyty Prawnicze BAS, 1(33): 102-122.
- OREŹIAK L. 2009. *Finanse Unii Europejskiej*. PWN, Warszawa.

SZYMAŃSKA A. 2014. *Procedury redukowania nadmiernego deficytu sektora finansów publicznych w krajach unii europejskiej*. Nauki o Finansach Financial Science, 2(19): 33-55.

TCHOREK G. 2013. *Nierównowagi fiskalne i makroekonomiczne w strefie euro a nowe rozwiązania instytucjonalne*. Management and Business Administration. Central Europe, 2(121): 186-204.

Komisja europejska.

http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/index_en.htm

(dostęp: 30.03.2015)

Oficjalny portal Unii Europejskiej.

http://europa.eu/legislation_summaries/economic_and_monetary_affairs/stability_and_growth_pact/125019_pl.htm (dostęp: 8.04.2015)

Rzeczpospolita Polska Ministerstwo Spraw Zagranicznych.

http://www.msz.gov.pl/pl/c/MOBILE/polityka_zagraniczna/zagraniczna_polityka_ekonomiczna/reformy_gospodarcze_w_ue/, (dostęp: 18.05.2015)

Serwis Europarlament Polska Agencja Prasowa.

http://www.europarlament.pap.pl/palio/html.run?_Instance=cms_ep.pap.pl&_PageID=1&_menuId=38&_nrDep=965&_Checksum=-141361863 (dostęp: 8.04.2015)

Spis tabel

Tabela 1	Wynik budżetów państw ubiegających się o przyjęcie do strefy euro w latach 1997-1999	11
Tabela 2	Wyniki budżetu Grecji jako kraju ubiegającego się o przyjęcie do strefy euro w latach 1997-2001	11
Tabela 3	Wyniki budżetów państw strefy euro w euro w latach 2000-2003	13
Tabela 4	Wyniki budżetów państw ubiegających się o przystąpienie do Unii Europejskiej w latach 2001-2004	14
Tabela 5	Wyniki budżetów państw strefy euro w latach 2005-2007	18
Tabela 6	Wyniki budżetów państw strefy euro w latach 2008-2010	19
Tabela 7	Wyniki budżetów państw strefy euro w latach 2011-2014	23